Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

13. srpnja 2017.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Direktiva 2000/78/EZ – Članci 1., 2. i 6. – Jednako postupanje – Zabrana diskriminacije na temelju spola – Strukovna starosna mirovina – Direktiva 97/81/EZ – Okvirni sporazum o radu s nepunim radnim vremenom – Članak 4. stavci 1. i 2. – Načini izračuna stečenih mirovinskih prava – Propis države članice – Različito postupanje prema radnicima u nepunom radnom vremenu”

U predmetu C-354/16,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Arbeitsgericht Verden (Radni sud u Verdenu, Njemačka), odlukom od 20. lipnja 2016., koju je Sud zaprimio 27. lipnja 2016., u postupku

Ute Kleinsteuber

protiv

Mars GmbH,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta, predsjednica vijeća, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (izvjestitelj), C. G. Fernlund i S. Rodin, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za Ute Kleinsteuber, T. Ameis, *Rechtsanwalt*,

— za Mars GmbH, W. Ahrens, *Rechtsanwalt*,

— za njemačku vladu, A. Lippstreu i T. Henze, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, C. Valero i C. Hödlmayr, u svojstvu agenata,

– odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: njemački

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 4. stavaka 1. i 2. Okvirnog sporazuma o radu s nepunim radnim vremenom, koji je sklopljen 6. lipnja 1997. (u daljnjem tekstu: Okvirni sporazum), a koji se nalazi u prilogu Direktivi Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC (SL 1998., L 14, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 131.), izmijenjenog Direktivom Vijeća 98/23/EZ od 7. travnja 1998. (SL 1998., L 131., str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 137.), kao i članka 4. Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka) (SL 2006., L 204, str. 23.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 246.) te članka 1., članka 2. i članka 6. stavka 1. Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Ute Kleinsteuber i društva Mars GmbH u vezi s izračunom visine strukovne starosne mirovine koju je U. Kleinsteuber stekla kao radnica u nepunom radnom vremenu koja je prestala raditi u poduzeću prije nastupa okolnosti na temelju kojih se stječe pravo na davanje.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Članak 4. stavci 1. do 4. Okvirnog sporazuma glasi kako slijedi:

„Članak 4.: Načelo nediskriminacije

1. Što se tiče uvjeta zapošljavanja, radnici s nepunim radnim vremenom ne smiju se tretirati na manje povoljan način od usporedivih radnika s punim radnim vremenom samo zato što rade s nepunim radnim vremenom, osim ako je različito postupanje opravdano objektivnim razlozima.

2. Prema potrebi se primjenjuje načelo *pro rata temporis*.

3. Postupak primjene ove klauzule definiraju države članice i/ili socijalni partneri, vodeći računa o europskom zakonodavstvu, nacionalnom pravu, kolektivnima ugovorima i praksi.

4. Ako je to opravdano objektivnim razlozima, države članice nakon savjetovanja sa socijalnim partnerima u skladu s nacionalnim pravom, kolektivnim ugovorima ili praksi i/ili socijalni partneri mogu, gdje je to primjereno, uvjetovati pristup određenim uvjetima zapošljavanja duljinom staža, trajanjem rada ili visinom primanja. Kriterije za pristup radnika s nepunim radnim vremenom određenim uvjetima zapošljavanja potrebno je redovito preispitivati, vodeći računa o načelu nediskriminacije iz članka 4. stavka 1.”

4 Članak 1. Direktive 2000/78 određuje:

„Svrha ove Direktive je utvrditi opći okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolnog opredjeljenja [spolne orijentacije] u vezi sa zapošljavanjem i obavljanjem zanimanja, kako bi se u državama članicama ostvarila primjena načela jednakog postupanja.”

5 Članak 2. te direktive u pogledu pojma diskriminacije propisuje:

„1. Za potrebe ove Direktive ‚načelo jednakog postupanja' znači nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1.

2. Za potrebe stavka 1.:

(a) smatra se da se radi o izravnoj diskriminaciji u slučaju kada se prema jednoj osobi postupa lošije nego prema drugoj osobi ili je došlo do takvog postupanja ili je moglo doći do takvog postupanja u sličnim situacijama [usporedivoj situaciji], zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.;

(b) smatra se da se radi o neizravnoj diskriminaciji u slučaju kada kakva naizgled neutralna odredba, mjerilo ili postupanje dovede [može dovesti] u neravnopravan položaj osobe određene vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolnog opredjeljenja [spolne orijentacije], u usporedbi s ostalim osobama, osim u sljedećim slučajevima:
(i) ako su ta odredba, mjerilo ili postupanje objektivno opravdani legitimnim ciljem, a sredstva za postizanje tog cilja su primjerena i nužna […]."

6 Članak 6. navedene direktive, naslovljen „Opravdano različito postupanje na temelju dobi", propisuje:

„1. Neovisno o članku 2. stavku 2., države članice mogu predvidjeti da se različito postupanje na temelju dobi neće smatrati diskriminacijom, ako su, u kontekstu nacionalnog prava, te razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem, uključujući legitimnu politiku zapošljavanja, tržište rada i strukovno obrazovanje te ako su načini ostvarivanja tog cilja primjereni i nužni.

[…]"

7 Članak 4. u poglavlju 1., naslovljenom „Jednakost plaća", glave II. Direktive 2006/54 propisuje:

„Zabrana diskriminacije

Uklanja se svaka izravna i neizravna diskriminacija na temelju spola s obzirom na sve aspekte i uvjete nagrađivanja za isti rad odnosno rad kojemu je pripisana jednaka vrijednost.

[…]"

Njemačko pravo

8 Članak 2. stavak 1. prva rečenica Gesetza zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz) (Zakon o poboljšanju sustava strukovnih mirovina, u daljnjem tekstu: Mirovinski zakon) glasi:

„Članak 2. – Iznos stečenog prava

Kada nastupe okolnosti na temelju kojih se stječe pravo na mirovinu zbog navršenja mirovinske dobi, nastanka invalidnosti ili smrti, radnik koji ostvaruje pravo na prijevremenu mirovinu koji ima prava na temelju članka 1.(b) ovog zakona i njegovi pravni sljednici imaju pravo na najmanje jednak udio davanja na koje bi oni imali pravo da radnik nije ostvario pravo na prijevremenu mirovinu, a koji odgovara odnosu između duljine staža i duljine razdoblja između trenutka zasnivanja radnog odnosa u dotičnom poduzeću i uobičajene dobi za odlazak u mirovinu u obveznom starosnom mirovinskom sustavu; u slučaju u kojem mu prestaje radni odnos s poduzećem i istodobno ostvaruje pravo na

starosnu mirovinu u skladu s obveznim zakonskim osiguranjem za dugotrajne osiguranike, umjesto uobičajene dobi za odlazak u mirovinu uzima se u obzir raniji datum ako ga mirovinski sustav propisuje kao dobnu granicu, a najkasnije datum na koji radnik navršava 65 godina […]”.

9 Članak 4. stavak 1. Gesetza über Teilzeitarbeit und befristete Arbeitsverträge (Zakon o radu u nepunom radnom vremenu i ugovorima na određeno vrijeme) glasi:

„Prema radniku u nepunom radnom vremenu ne smije se zbog činjenice rada u nepunom radnom vremenu postupati nepovoljnije u odnosu na radnika u punom radnom vremenu, osim ako postoje objektivni razlozi koji opravdavaju različito postupanje. Radnik u nepunom radnom vremenu ima pravo na plaću ili drugo djeljivo usporedivo davanje koje po opsegu treba odgovarati najmanje udjelu trajanja njegova rada s obzirom na rad usporedivog radnika u punom radnom vremenu. […]”

10 Odjeljak 3.4. mirovinskog programa društva Mars koji se nalazi u kolektivnom ugovoru od 6. studenoga 2008. (u daljnjem tekstu: mirovinski program) propisuje:

„‚Dohodak od rada’ osobe koja može ostvarivati svoja mirovinska prava jednak je ukupnoj godišnjoj plaći koju ta osoba prima za usluge koje pruža poduzeću. […] U slučaju u kojem je osoba koja može ostvarivati pravo na mirovinu tijekom godina rada na temelju kojih stječe pravo na mirovinu radila u nepunom radnom vremenu u kontinuitetu ili privremeno, njezin ‚dohodak od rada’ u smislu prve rečenice određuje se na temelju ugovorenog tjednog radnog vremena. Taj ‚dohodak od rada’ raspoređuje se u skladu s trajanjem tjednog radnog vremena koje odgovara prosječnoj stopi radne aktivnosti tijekom godina službe koje se uzimaju u obzir. Stopa radne aktivnosti predstavlja odnos između ugovorenog uobičajenog trajanja tjednog radnog vremena i uobičajenog trajanja tjednog radnog vremena u skladu s pravilnikom o radu društva Mars, pri čemu taj odnos ne može prelaziti 100 %”.

11 Odjeljak 3.5. mirovinskog programa propisuje:

„‚Plaća na temelju koje se stječe pravo na mirovinu’ osobe koja može ostvarivati pravo na mirovinu jednaka je prosječnom najvišem iznosu dohotka od rada koji je ta osoba ostvarila tijekom tri od posljednjih pet punih kalendarskih godina rada na temelju kojeg stječe pravo na mirovinu […]”.

12 Odjeljak 4.1. mirovinskog programa propisuje:

„Što se tiče pretpostavki i ograničenja predviđenih ovim mirovinskim programom, osoba koja može ostvarivati pravo na mirovinu odlaskom u mirovinu u ‚uobičajenoj’ ili u kasnijoj dobi za svaku navršenu godinu službe na temelju koje stječe pravo na mirovinu prima godišnju mirovinu jednaku

(A) iznosu od 0,6 % udjela svoje plaće na temelju koje stječe pravo na mirovinu koji je niži od prosječnog iznosa gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje za kalendarske godine na kojima se temelji izračun plaće na temelju kojeg stječe pravo na mirovinu, i

(B) iznosu od 2,0 % udjela svoje plaće na temelju koje stječe pravo na mirovinu koji je viši od tog prosječnog iznosa.

[…] godine službe na temelju kojih se stječe pravo na mirovinu u svakom su slučaju ograničene na ukupno 35 navršenih godina”.

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 U. Kleinsteuber, rođena 3. travnja 1965., radila je u društvu Mars i njegovu pravnom predniku između 1. listopada 1990. i 31. svibnja 2014. na različitom radnim mjestima. Bila je zaposlena u punom radnom vremenu i u nepunom radnom vremenu s udjelom između 50 % i 75 % radne aktivnosti radnika u punom radnom vremenu. U. Kleinsteuber pri društvu Mars nakon navršenja 55 godina ima pravo na strukovnu starosnu mirovinu.

14 Prema mirovinskom planu, u slučaju u kojem radnik nije zaposlen u punom radnom vremenu najprije se pristupa izračunu mjerodavne godišnje plaće radnika u punom radnom vremenu koji ima pravo na mirovinu. Nadalje, ta se plaća snižava ovisno o stopi prosječne radne aktivnosti za ukupno razdoblje zaposlenja. Konačno, na tako dobiven iznos primjenjuju se različite stope s obzirom na sastavne elemente plaće. Iznos strukovne starosne mirovine računa se, naime, uz pomoć formule pod nazivom „razlikovanje”.

15 Na taj način pravi se razlika između ostvarenog dohotka od rada koji je niži od gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje i onog koji prelazi tu granicu. U njemačkom pravu socijalnog osiguranja gornja granica za izračun doprinosa jest iznos do čije se visine plaća osobe osigurane na temelju zakona uzima u obzir za potrebe socijalnog osiguranja. Sastavni elementi plaće koji prelaze gornju granicu za izračun doprinosa procijenjeni su prilikom izračuna iznosa strukovne starosne mirovine U. Kleinsteuber na 2 %, dok su sastavni elementi plaće ispod te granice procijenjeni na 0,6 %.

16 Kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev, u slučaju prijevremene mirovine radnika, na temelju članka 2. stavka 1. prve rečenice Mirovinskog zakona primjenjuje se izračun *pro rata temporis*. Na prvom mjestu izračunava se „zamišljeno pravo na najvišu mirovinu”, odnosno pravo na mirovinu koju bi radnik imao da nije prijevremeno prestao raditi, nego da je ostao u radnom odnosu do navršenja dobi za ugovorenu mirovinu. Zatim se izračunava „stečeni faktor”, koji predstavlja odnos između ostvarenog radnog staža i vremena koje bi radnik trebao provesti na radu do navršenja dobi za odlazak u mirovinu da se ne koristi pravom na prijevremenu mirovinu. Zamišljeno pravo na najvišu mirovinu zatim se množi sa stečenim faktorom kako bi se odredio iznos strukovne starosne mirovine ili prava na tu mirovinu.

17 Osim toga, mirovinski program društva Mars predviđa gornju granicu za godine radnog staža koje se mogu uzeti u obzir, a koja je postavljena na 35 godina.

18 U. Kleinsteuber pred Arbeitsgerichtom Verden (Radni sud u Verdenu, Njemačka) prigovara izračunu iznosa svoje strukovne starosne mirovine koji je izvršilo društvo Mars i smatra da ima pravo na višu mirovinu od one koju je izračunalo to društvo. Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud, Njemačka) već je na tu temu naveo da je propis iz članka 2. Mirovinskog zakona prikladan i nužan za postizanje legitimnog cilja.

19 U tim je okolnostima Arbeitsgericht Verden (Radni sud u Verdenu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. (a) Treba li primjenjivo pravo Unije, među ostalim članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54, u vezi s Direktivom 2000/78, tumačiti na način da mu se protive nacionalne zakonske odredbe ili nacionalna praksa koji pri izračunu visine strukovne starosne mirovine prave razliku između dohotka od rada koji je niži od gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje i onog koji prelazi tu granicu (tzv. diferencirana formula za izračun mirovina), čime se s dohotkom od rada s nepunim radnim vremenom ne postupa tako da se najprije utvrdi iznos dohotka od rada s punim radnim vremenom kao osnova za određivanje udjela iznad i ispod gornje granice osnove za izračun doprinosa, a potom da se taj omjer prenese na smanjeni dohodak od rada s nepunim radnim vremenom?

(b) Treba li primjenjivo pravo Unije, među ostalim članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54, u vezi s Direktivom 2000/78, tumačiti na način da mu se protive nacionalne zakonske odredbe ili nacionalna praksa koji pri izračunu visine strukovne starosne mirovine prave razliku između dohotka od rada koji je niži od gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje i onog koji prelazi tu granicu (tzv. diferencirana formula za izračun mirovina) i, u slučaju zaposlenika koji je radio djelomično s punim radnim vremenom, a djelomično s nepunim radnim vremenom, ne primjenjuju pristup podjele na razdoblja (npr. na različite kalendarske godine), nego računaju jedinstvenu stopu radne aktivnosti za ukupno trajanje radnog odnosa, a diferenciranu formulu za izračun mirovina primjenjuju samo na prosječnu naknadu dobivenu tim izračunom?

2. Treba li mjerodavno pravo Unije, među ostalim zabranu diskriminacije na temelju dobi, koja je utvrđena člankom 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i konkretizirana posebice u člancima 1., 2. i 6. Direktive 2000/78, tumačiti na način da mu se protive nacionalne zakonske odredbe ili nacionalna praksa koji strukovnu starosnu mirovinu određuju u visini koja odgovara odnosu između ostvarenog radnog staža i duljine razdoblja koje obuhvaća vrijeme od trenutka zasnivanja radnog odnosa u poduzeću do navršenja uobičajene dobi za odlazak u mirovinu u obveznom mirovinskom osiguranju i time ograničava radni staž koji se može uračunati, s posljedicom da radnici koji su u mlađoj dobi navršili radni staž primaju nižu mirovinu od radnika koji su radni staž navršili u starijoj dobi, iako je radni staž i jednih i drugih istog trajanja?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

Uvodne napomene

20 Iz teksta prvog prethodnog pitanja točaka (a) i (b) proizlazi da sud koji je uputio zahtjev od Suda traži tumačenje članka 4. stavaka 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članka 4. Direktive 2006/54 u vezi s Direktivom 2000/78.

21 Iz obrazloženja suda koji je uputio zahtjev, međutim, proizlazi da on u biti pita Sud može li nacionalni propis poput onoga u glavnom postupku prouzrokovati diskriminaciju radnika u nepunom radnom vremenu u smislu Okvirnog sporazuma. Prema potrebi, tužiteljica u glavnom postupku također se poziva na postojanje povrede načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u smislu Direktive 2006/54, s obzirom na to da, prema navodu tog suda, u nepunom radnom vremenu većinom rade žene.

22 Nasuprot tomu, iz zahtjeva za prethodnu odluku ne proizlazi nijedan element koji bi omogućavao utvrđivanje dovodi li navedeni propis do diskriminacije na temelju dobi u smislu članaka 1. i 2. Direktive 2000/78.

23 U tim uvjetima valja smatrati da se prvo prethodno pitanje točke (a) i (b) odnosi na tumačenje članka 4. stavaka 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članka 4. Direktive 2006/54.

Prvo pitanje točka (a)

24 Svojim prvim pitanjem točkom (a) sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54 tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis koji pri izračunu visine strukovne starosne mirovine pravi razliku između dohotka od rada koji je niži od gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje i onoga koji prelazi tu

granicu, čime se s dohotkom od rada s nepunim radnim vremenom ne postupa tako da se najprije utvrdi iznos dohotka od rada s punim radnim vremenom kao osnova za određivanje udjela iznad i ispod gornje granice osnove za izračun doprinosa, a potom se taj omjer prenese na smanjeni dohodak od rada s nepunim radnim vremenom.

25 Članak 4. stavak 1. Okvirnog sporazuma predviđa zabranu nepovoljnijeg postupanja, u pogledu uvjeta rada, prema radnicima zaposlenima u nepunom radnom vremenu u odnosu na usporedive radnike u punom radnom vremenu samo zato što rade u nepunom radnom vremenu, osim ako je različito postupanje opravdano objektivnim razlozima.

26 U ovom slučaju nesporno je da se način izračuna strukovne starosne mirovine koji se sastoji od utvrđivanja razlike između plaće koja je niža od gornje granice za izračun doprinosa i one koja prelazi tu granicu (u daljnjem tekstu: diferencirana formula) primjenjuje kako na radnike u punom radnom vremenu tako i na one u nepunom radnom vremenu.

27 U. Kleinsteuber svejedno smatra da se viša stopa od 2 % primjenjuje na prenizak udjel godišnjeg dohotka od rada na temelju kojeg se stječe pravo na mirovinu. Dok je, u skladu sa svojim mirovinskim programom, društvo Mars na temelju radne aktivnosti u punom radnom vremenu izračunalo godišnji dohodak od rada tužiteljice u glavnom postupku na temelju kojeg se stječe pravo na mirovinu prije no što je on snižen na temelju stope njezine radne aktivnosti u nepunom radnom vremenu te je na tako dobiven iznos primijenilo udjel niži od gornje granice za izračun doprinosa i udjel viši od te granice te na njih primijenilo različite postotke, U. Kleinsteuber smatra da se u slučaju osoba zaposlenih u nepunom radnom vremenu treba primijeniti izračun pri kojem se izračunava zamišljeni dohodak od rada osobe zaposlene u punom radnom vremenu i na njega primijeniti diferenciranu formulu. Tek se tada može primijeniti sniženje koje se temelji na stopi radne aktivnosti u nepunom radnom vremenu.

28 Iz spisa kojim Sud raspolaže ne proizlazi, međutim, da način izračuna društva Mars dovodi do diskriminacije radnika u nepunom radnom vremenu.

29 Naime, valja utvrditi da uzimanje u obzir odnosa između trajanja stvarno izvršenog rada radnika tijekom njegove karijere i rada koji je izvršio radnik koji je tijekom svoje karijere radio u punom radnom vremenu predstavlja strogu primjenu načela *pro rata temporis*. U ovom slučaju društvo Mars izračunalo je i primijenilo stopu od 71,5 %.

30 U tom smislu valja podsjetiti da uzimanje u obzir trajanja stvarno izvršenog rada radnika tijekom njegove karijere predstavlja objektivan i nediskriminatoran kriterij koji omogućava proporcionalno sniženje njegovih mirovinskih prava (vidjeti u tom smislu presudu od 23. listopada 2003., Schönheit i Becker, C-4/02 i C-5/02, EU:C:2003:583, t. 91.).

31 Nadalje, valja navesti da okolnost da pravo na strukovnu starosnu mirovinu U. Kleinsteuber ne odgovara udjelu *pro rata temporis* bolje plaćenog punog radnog vremena ne proizlazi iz činjenice da je ona radila u nepunom radnom vremenu, nego je posljedica primjene tog načela i diferencirane formule.

32 U tom smislu, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da strukovna starosna mirovina, koja nije obvezna za poslodavca, nadopunjuje davanja iz obveznog mirovinskog osiguranja. Stoga se mirovinskim programom društva Mars nastoji u trenutku navršene dobi za odlazak u mirovinu odraziti, ako je to moguće u potpunosti i proporcionalno, životni standard koji je radnik imao tijekom radne aktivnosti.

33 Diferencirana formula predviđa uzimanje u obzir različite potrebe osiguranja udjelâ dohotka od rada nižeg i višeg od gornje granice za izračun doprinosa, s obzirom na to da se potonje navedeni ne uzimaju u obzir prilikom izračuna mirovine iz obveznog mirovinskog osiguranja.

34 S jedne strane, valja navesti da, što se tiče radnika koji su zbog rada u nepunom radnom vremenu ostvarili dohodak od rada kojim se stječe pravo na mirovinu koja je općenito niža od gornje granice za izračun doprinosa, obvezno mirovinsko osiguranje ne sadržava prazninu u pogledu davanja koja oni ostvaruju jer je navedenim osiguranjem obuhvaćan njihov ukupan dohodak od rada.

35 Nadalje, kao što to navode njemačka vlada i Komisija, način izračuna koji predlaže U. Kleinsteuber, a koji je naveden u točki 27. ove presude, može dovesti do toga da udjeli dohotka od rada koji su viši od gornje granice za izračun doprinosa budu umjetno utvrđeni. Također, u slučaju dohotka od rada u nepunom radnom vremenu koji je niži od te granice, način izračuna koji predlaže tužiteljica u glavnom postupku može dovesti do primjene stope od 2 % u slučaju izravne primjene diferencirane formule na godišnji dohodak od rada za odgovarajuće puno radno vrijeme čak prije njegovog sniženja na temelju stope aktivnosti u nepunom radnom vremenu dotičnog radnika. No, nema potrebe za dodatnim osiguranjem u slučaju dohotka od rada koji je niži od te granice.

36 Kao što je to navela Komisija, to dovodi do precjenjivanja profesionalne aktivnosti dotične osobe i do nastanka očito većih prava koja nisu u vezi s radnom aktivnosti koju je doista izvršila U. Kleinsteuber.

37 Sud koji je uputio zahtjev u tom pogledu navodi da bi društvo Mars, slijedeći pristup tužiteljice u glavnom postupku, na dijelove plaće U. Kleinsteuber niže od navedene gornje granice, pored doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje, trebalo primijeniti viši iznos koji iznosi 2 % koji je propisan mirovinskim programom i, konačno, isplaćivati proporcionalno višu strukovnu starosnu mirovinu također za te udjele plaće.

38 S druge strane, valja smatrati da svrha diferencirane formule kojom se želi uzeti u obzir različita potreba osiguranja udjela dohotka od rada nižeg i višeg od gornje granice za izračun doprinosa predstavlja opravdan razlog u smislu članka 4. stavka 1. Okvirnog sporazuma kojim se opravdava različito postupanje poput onoga u glavnom postupku.

39 U tim okolnostima nije moguće zaključiti da je propis poput onoga u glavnom postupku diskriminatoran na temelju vrste rada u smislu Okvirnog sporazuma ni, prema tome, da postoji povreda načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u smislu Direktive 2006/54.

40 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje točku (a) valja odgovoriti da članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis koji pri izračunu visine strukovne starosne mirovine pravi razliku između dohotka od rada koji je niži od gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje i onoga koji prelazi tu granicu, čime se s dohotkom od rada s nepunim radnim vremenom ne postupa tako da se najprije utvrdi iznos dohotka od rada s punim radnim vremenom kao osnova za određivanje udjela iznad i ispod gornje granice osnove za izračun doprinosa, a potom se taj omjer prenese na smanjeni dohodak od rada s nepunim radnim vremenom.

Prvo pitanje točka (b)

41 Svojim prvim pitanjem točkom (b) sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54 tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis koji, radi izračuna iznosa strukovne starosne mirovine radnika koji je ostvario razdoblja rada u punom radnom vremenu i razdoblja rada u nepunom radnom vremenu, predviđa jedinstvenu stopu radne aktivnosti za cjelokupno trajanje radnog odnosa.

42 U skladu s člankom 4. stavcima 1. i 2. Okvirnog sporazuma, treba utvrditi je li se – zbog primjene jedinstvene stope radne aktivnosti za profesionalni radni staž koji se može uračunati – prema radnicima u nepunom radnom vremenu postupalo nepovoljnije nego prema usporedivim radnicima u punom radnom vremenu.

43 Međutim, čini se da određivanje stope za nepuno radno vrijeme predstavlja način izračuna koji omogućava ocjenu ukupnog rada što ga je radnik izvršio u nepunom radnom vremenu. Nasuprot tomu, ne može se radi izračuna koji se odnosi na radnike u nepunom radnom vremenu pretpostaviti da su oni tijekom cijelog razdoblja radili u punom radnom vremenu.

44 Društvo Mars smatra da primjena jedinstvene stope radne aktivnosti za profesionalni radni staž koji se može uračunati jednostavno odražava različito radno vrijeme tijekom te aktivnosti, a ne i različite dohotke od rada ostvarene tijekom tog vremena. Naime, prema mišljenju tog društva, mirovinski program sadržava obvezu isplate mirovine koja je povezana s posljednjim dohotkom od rada, a dohodak od rada koji je ostvaren za vrijeme radnog odnosa ne utječe na izračun starosne mirovine.

45 U tom smislu, nijedan element iz spisa kojim Sud raspolaže ne dovodi do zaključka da neki drugi način izračuna, poput podjele razdoblja rada izvršenog kod društva Mars, omogućava prikladniji i pravičniji izračun s obzirom na načelo *pro rata temporis*.

46 **Na** sudu koji je uputio zahtjev – koji jedini podrobno poznaje spis – jest da provjeri je li to tako u glavnom postupku i osobito da provjeri je li načinom izračuna starosne mirovine o kojem je riječ u glavnom postupku povrijeđeno to načelo koje se u ovom predmetu mora poštovati na temelju članka 4. stavaka 1. i 2. Okvirnog sporazuma.

47 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje točku (b) valja odgovoriti da članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis koji, radi izračuna iznosa strukovne starosne mirovine radnika koji je ostvario razdoblja rada u punom radnom vremenu i razdoblja rada u nepunom radnom vremenu, predviđa jedinstvenu stopu radne aktivnosti za cjelokupno trajanje radnog odnosa, pod uvjetom da tim načinom izračuna starosne mirovine nije povrijeđeno načelo *pro rata temporis*. Navedeno je dužan provjeriti sud koji je uputio zahtjev.

Drugo pitanje

48 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 1., članak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 2000/78 tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis koji predviđa strukovnu starosnu mirovinu čiji iznos odgovara odnosu između navršenog radnog staža i duljine razdoblja koje obuhvaća vrijeme od trenutka zasnivanja radnog odnosa u poduzeću do navršenja uobičajene dobi za odlazak u mirovinu u obveznom mirovinskom osiguranju te koji utvrđuje ograničenje profesionalnog radnog staža koje se može uračunati.

49 U skladu s člankom 2. stavkom 2. točkom (a) te direktive, radi se o izravnoj diskriminaciji kada se prema osobi zbog njezine dobi postupa lošije nego prema drugoj osobi ili je došlo do takvog postupanja ili je moglo doći do takvog postupanja u usporedivoj situaciji. U skladu s člankom 2. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2000/78, neizravna diskriminacija postoji kada kakva naizgled neutralna odredba, mjerilo ili postupanje može dovesti u neravnopravan položaj osobe određene dobi u usporedbi s ostalim osobama, osim ako su to mjerilo ili postupanje objektivno opravdani legitimnim ciljem, a sredstva za postizanje tog cilja su primjerena i nužna.

50 Što se tiče pitanja postojanja različitog postupanja koje se izravno ili neizravno temelji na dobi, sud koji je uputio zahtjev navodi da način izračuna iz glavnog postupka dovodi do toga da radnici koji su navršili radni staž dok su bili mlađi ostvaruju strukovnu starosnu mirovinu nižu od one koju ostvaruju usporedivi radnici koji su navršili radni staž dok su bili stariji, iako je duljina radnog staža ista.

51 Kao što to navodi njemačka vlada, ni nacionalni propis ni gornja granica koju propisuje mirovinski program ne upućuju izravno na kriterij dobi. Usto, predmetni propis primjenjuje se na isti način na radnike svih dobi.

52 Taj se propis, prema tome, ne temelji izravno na kriteriju dobi, nego na kriteriju radnog staža ostvarenog u poduzeću.

53 Međutim, iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da sekundarni učinak koji proizvodi ograničenje profesionalnog radnog staža koji se može uračunati postoji uvijek u slučaju u kojem je dob u trenutku zasnivanja radnog odnosa radnika koji odlazi u prijevremenu mirovinu niža od razlike između najviše dobi za odlazak u mirovinu i ograničenja radnog staža. Stoga, u slučaju u kojem je najviša dob za odlazak u mirovinu 65 godina i u kojem je radni staž koji se može uračunati ograničen na 35 godina, radnici koji odlaze u prijevremenu mirovinu, a koji su počeli raditi prije dobi od 30 godina, u lošijem su položaju u pogledu izračuna prava na strukovnu starosnu mirovinu.

54 Stoga valja utvrditi da takva razlika u postupanju proizlazi iz međuodnosa između ograničenja radnog staža koji se može uračunati i drugih čimbenika, kao što je to način *pro rata* sniženja koji je propisan člankom 2. stavkom 1. prvom rečenicom Mirovinskog zakona.

55 Postojanje neravnopravnog položaja za skupinu osoba određene dobi proizlazi, dakle, iz istodobne primjene odredaba i međudjelovanja različitih elemenata.

56 Sud koji je uputio zahtjev nadalje navodi da „se na općenit način može reći da je nepovoljan učinak propisa koji je predmet glavnog postupka to izraženiji što je radnik mlađi u vrijeme otpočinjanja radnog odnosa, što su razdoblja službe kraća i što je propisano ograničenje radnog staža koji se može uračunati niže”. Njemačka vlada smatra da način izračuna o kojem se radi u glavnom postupku „u određenim slučajevima” obično dovodi do neizravnog nejednakog postupanja prema mlađim radnicima jer se samo u njihovu slučaju prilikom izračuna zamišljenog prava na najvišu mirovinu doseže ograničenje radnog staža i na taj način ulazi u izračun.

57 Nasuprot tomu, društvo Mars navodi, s jedne strane, da drugo pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev nije korisno za rješavanje spora u glavnom postupku s obzirom na to da, što se tiče izračuna njezinih prava, karijera U. Kleinsteuber nije bila ograničena.

58 S druge strane, društvo Mars smatra da sniženje *pro rata temporis* iz članka 2. stavka 1. prve rečenice Mirovinskog zakona ne dovodi uvijek do neravnopravnog položaja mlađih radnika i da se ta odredba u svakom slučaju ne temelji na dobi, nego na radnom stažu.

59 Na sudu koji je uputio zahtjev, koji jedini izravno poznaje predmet u kojem odlučuje, jest da provede nužne provjere kako bi zaključio može li propis koji je predmet glavnog postupka, u konkretnom slučaju i neovisno o neizvjesnim okolnostima, dovesti do neizravnog različitog postupanja koje se ne temelji na radnom stažu, nego na dobi.

60 Na tom je sudu također da provjeri da se ne radi o hipotetskom problemu, nego da je on u vezi s činjenicama o kojima raspravljaju stranke u glavnom postupku. Takvo se pitanje, naime, ne može postaviti na apstraktan i hipotetski način, već prema potrebi treba biti predmet analize u konkretnom slučaju.

61 Valja podsjetiti da je prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda u okviru postupka suradnje između nacionalnih sudova i Suda, uspostavljene člankom 267. UFEU-a, na Sudu da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji će mu omogućiti da riješi spor koji se pred njim vodi (presuda od 11. rujna 2014., B., C-394/13, EU:C:2014:2199, t. 21. i navedena sudska praksa). Nadalje, duh suradnje koji treba vladati u okviru postupka povodom prethodnog pitanja implicira da, sa svoje strane, nacionalni sud poštuje funkciju koja je povjerena Sudu, a to je da pridonosi provedbi pravde u državama članicama, a ne da iznosi savjetodavna mišljenja o općenitim ili hipotetskim pitanjima (presude od 12. lipnja 2003., Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, t. 32. i od 26. veljače 2013., Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, t. 42.).

62 Ako taj sud utvrdi, nakon što provede takvu ocjenu, da postoji takvo različito postupanje, valja podsjetiti da se, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 2000/78, ono neće smatrati diskriminacijom u smislu te direktive ako je opravdano legitimnim ciljem i ako su načini ostvarivanja tog cilja prikladni i nužni.

63 U tom smislu, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da se propisom koji je predmet glavnog postupka istodobno žele ostvariti ciljevi socijalne politike koji se odnose na mobilnost i sustav mirovinskog osiguranja i glavni cilj strukovnih starosnih mirovina, a to je nagraditi vjernost radnika u poduzeću. Taj propis istodobno uzima u obzir interes poduzeća koji se sastoji u tome da je trošak strukovnih starosnih mirovina koji proizlazi iz stečenih prava jasan i izračunljiv.

64 S tim u vezi, društvo Mars navodi da je cilj tog propisa i osobito dotičnog sustava profesionalnih mirovina pronaći pravilo koje se primjenjuje na izračun stečenih prava u slučaju mirovine kojom se prijevremeno okončava radni odnos, a kojim se poštuje općenit koncept sustava strukovnih starosnih mirovina koji se primjenjuje na uobičajene mirovinske programe i koji doprinosi široj primjeni strukovnih starosnih mirovina koje poslodavac dobrovoljno predviđa za svoje radnike.

65 Takve ciljeve, koji žele uspostaviti ravnotežu između interesa koji se pojavljuju u okviru politike zapošljavanja i socijalne zaštite kako bi se omogućilo postojanje davanja iz strukovnih starosnih mirovinskih sustava, valja smatrati ciljevima od općeg interesa.

66 Što se tiče prikladnosti propisa koji je predmet glavnog postupka, valja navesti da usvajanje načina izračuna zakonito stečenog prava u slučaju mirovine kojom se prijevremeno okončava radni odnos – a koji se temelji na *pro rata temporis* trajanju navršenog radnog staža u usporedbi s radnim stažem koji je moguće navršiti do uobičajene dobi za odlazak u mirovinu i na ograničenju profesionalnog radnog staža koje se može uračunati – nije nerazumno s obzirom na cilj sustava strukovnih starosnih mirovina koji je predmet glavnog postupka.

67 Isto vrijedi u pogledu nužnosti propisa koji je predmet glavnog postupka. Naime, valja naglasiti da se ne može stvoriti poticaj radnicima da ostanu u poduzeću do zakonske dobi za odlazak u mirovinu a da se istodobno ne da prednost radniku koji napravi taj izbor u usporedbi s onim koji napusti poduzeće radi odlaska u prijevremenu mirovinu. Nadalje, iz spisa kojim Sud raspolaže ne proizlazi nijedan element koji bi ozbiljno doveo u pitanje nužnost takvog propisa ni drugo pravilo izračuna, poput onoga koje predlaže U. Kleinsteuber, koje bi omogućavalo jednako učinkovito postizanje željenih ciljeva, osobito šire primjene strukovnih starosnih mirovina.

68 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 1., članak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 2000/78 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis koji predviđa strukovnu starosnu mirovinu čiji iznos odgovara odnosu između navršenog radnog staža i duljine razdoblja koje obuhvaća vrijeme od trenutka zasnivanja radnog odnosa u poduzeću do navršenja uobičajene dobi za odlazak u mirovinu u obveznom mirovinskom osiguranju te koji utvrđuje ograničenje profesionalnog radnog staža koje se može uračunati.

Troškovi

69 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 4. stavke 1. i 2. Okvirnog sporazuma o radu s nepunim radnim vremenom, koji je sklopljen 6. lipnja 1997., a koji se nalazi u prilogu Direktivi Vijeća 97/81/EZ od 15. prosinca 1997. o Okvirnom sporazumu o radu s nepunim radnim vremenom koji su sklopili UNICE, CEEP i ETUC, i članak 4. Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis koji pri izračunu visine strukovne starosne mirovine pravi razliku između dohotka od rada koji je niži od gornje granice za izračun doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje i onoga koji prelazi tu granicu, čime se s dohotkom od rada s nepunim radnim vremenom ne postupa tako da se najprije utvrdi iznos dohotka od rada s punim radnim vremenom kao osnova za određivanje udjela iznad i ispod gornje granice osnove za izračun doprinosa, a potom se taj omjer prenese na smanjeni dohodak od rada s nepunim radnim vremenom.**

2. **Članak 4. stavke 1. i 2. navedenog sporazuma i članak 4. Direktive 2006/54 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis koji, radi izračuna iznosa strukovne starosne mirovine radnika koji je ostvario razdoblja rada u punom radnom vremenu i razdoblja rada u nepunom radnom vremenu, predviđa jedinstvenu stopu radne aktivnosti za cjelokupno trajanje radnog odnosa, pod uvjetom da tim načinom izračuna starosne mirovine nije povrijeđeno načelo *pro rata temporis*. Navedeno je dužan provjeriti sud koji je uputio zahtjev.**

3. **Članak 1., članak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis koji predviđa strukovnu starosnu mirovinu čiji iznos odgovara odnosu, između navršenog radnog staža i duljine razdoblja koje obuhvaća vrijeme od trenutka zasnivanja radnog odnosa u poduzeću do navršenja uobičajene dobi za odlazak u mirovinu u obveznom mirovinskom osiguranju te koji utvrđuje ograničenje profesionalnog radnog staža koje se može uračunati.**

Potpisi